

Влияние на информационната култура на студентите върху качеството на тяхното обучение

Десислава Костова

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София

РЕЗЮМЕ: В доклада се обсъждат проблемите на информационното осигуряване на студентите и неговото влияние върху обучението им. Анализират се възможностите за повишаване на информационната им култура в рамките на определени дисциплини в МГУ "Св. Иван Рилски". Дискутират се някои социологически изследвания, сочещи положителния ефект от изучаването им върху качеството на разработване на проекти и дипломни тези. Дават се препоръки за времето на обучението по тези дисциплини с цел постигане на оптимален ефект при дипломиране на студентите.

THE IMPACT OF STUDENTS' INFORMATION CULTURE ON THE QUALITY OF THEIR EDUCATION

ABSTRACT: The paper discusses the problems of students' information provision and its impact on their education. The possibilities of widening their informational culture when studying some special subjects at the UMG "St. Ivan Rilski" are analysed. Some sociological studies concerning the positive effect from getting knowledge in these subjects and using it in developing projects and defending thesis are discussed. Recommendations for the most appropriate period of teaching these subjects to reach the optimal effect have been given.

Въведение

Както е известно, ресурсите представляват онези елементи на икономическия потенциал, с които обществото разполага и при необходимост могат да бъдат използвани за постигане на конкретни цели за неговото икономическо и социално развитие (Елепов и Чистяков, 1994). Обикновено говорим за материални, трудови и природни ресурси. Възникналото през последните две десетилетия понятие "информационни ресурси" вече навлезе в нашия речник, макар че все още неговото значение не е напълно осъзнато. Срещат се темпераментно написани публикации, разглеждащи проблемите на "промишлената експлоатация" на националните информационни ресурси, които представляват продукт на интелектуалната дейност на най-квалифицираната и творчески активна част от трудоспособното население на страната. В множество теоретични и практически изследвания информационните ресурси се дефинират като резултат от интелектуалната дейност на учени и специалисти, които ресурси след подходяща обработка се използват за икономическо и социално развитие на обществото. Към информационните ресурси се отнасят научните знания, резултатите от научно-изследователска дейност, сведения, описващи същността на открития и изобретения, проектно-конструкторска и нормативно-техническа документация, нормативи, норми, препоръки и др. Общото количество на информационните ресурси непрекъснато расте, но процесът на тяхното използване и възпроизводство е много сложен. Съгласно закона на Дерек Прайс физическият обем на документите има експоненциален вид на нарастване така, че времето за удвояване на натрупаните знания е от 2 до 8 години (в

зависимост от областта на знанието). Освен това, в общия поток информация много сведения се дублират, част от данните остаряват и са неподходящи за използване, а друга част са неточни или дори лъжливи.

Информационни потребности

Информационните ресурси се предават на потребителите по различни канали, като колкото те са по-сложни, толкова повече се намалява оперативността при тяхното използване. Едновременно с това нараства надеждността при предаване на обработените данни. Най-простият канал осигурява пренасяне на информация към потребителя в най-кратки срокове (понякога веднага след възникване на идеята). Тук често възникват смущения във вид на погрешни съобщения, свързани със самата същност на устната реч и нейното възприемане, несъвършенството на паметта на предаващия и приемащия информацията и др. Най-сложният канал е характерен с това, че в него се осъществява обобщаване на сведенията и техния анализ. Времето за предаване на такива съобщения е по-голямо, а смущенията в този канал са свързани с трудностите за документиране на информацията, грешки при въвеждане на данните в компютъра, неточна и погрешна селекция на сведенията при анализ и синтез, както и грешки при тяхната интерпретация. Въпреки че грешките в този канал се срещат по-рядко, тяхното влияние е по-голямо, тъй като те по-често се използват за вземане на отговорни решения.

Използването на информационните ресурси е в отговор на информационните потребности на различни категории потребители – учени, специалисти, мениджъри, учащи се и др. Проблемът при изучаване на информационните потребности не е нов, той се диктутира от 60-те години на

миналия век, но интересът към него не само не изчезва, а се засилва. Доказателство за това е значителният брой публикации, пряко свързани с въпросите на тяхното изучаване в реферативния журнал "Информатика". Общото между всички тях е дефинираното на информационните потребности като атрибут от дейността на самите потребители. Така, ако се предположи, че при всяка дейност в съзнанието на субекта (потребителя) трябва да възникне "идеален модел", отразяващ целите, предмета, условията, взаимовръзките, средствата и методите на неговите конкретни трудови действия, то информационните потребности не са нищо друго, освен стремеж на дадения субект да носи в съзнанието си онези информационни компоненти, необходими му за построяване на този "идеален модел", т.е. да получи знания за обекти, с които е свързана неговата дейност. Но тъй като моделът на дейността, необходим за решаване на задачата, може да не съвпада с нейния субективен образ в съзнанието на потребителя, последният не винаги е в състояние да изрази своите информационни потребности точно. Този факт е добре известен на служителите в информационните служби и центрове.

В същото време потребителите добре разпознават информационните съобщения, които не отговарят на техните интереси. При взаимодействието си с информационните служби те конкретно посочват ненужната информация, но по отношение на релевантната информация оценките им са доста размити и неточни. При правилна организация на информационното осигуряване у потребителите и информационните работници се формира разбиране за това каква конкретна информация е нужна, за да се реши даден проблем.

Информационните потребности на учени и специалисти зависят от етапите на тяхното изследване и в процеса на това изследване те все повече се конкретизират. Пособен е въпросът, свързан с информационните потребности на категорията учащи се и, в частност студентите. Техните потребности се определят от следните по-важни фактори:

- учебни програми на изучаваните дисциплини;
- задания за курсови и дипломни работи;
- научно-изследователска проблематика във висшето училище с участието на студенти;
- информационни запитвания на студентите, свързани с техните лични интереси и отразяващи индивидуалния им интерес към задълбочено изучаване на дисциплините, самообразование и др.

Информационно образование

Осъществяването на реформа в нашето висше образование изисква значително да се увеличат възможностите за осъзнаване и удовлетворяване на информационните потребности на студентите на всички образователно-квалификационни степени - специалист, бакалавър, магистър, докторан. Ако за обучението на студентите от началните курсове преди всичко е необходима учебна литература (учебници, ръководства, методически указания, сборници и др.), отговаряща на учебните планове и програми, то в по-горните курсове за извършване на изследвания, разработване на курсови и

дипломни работи е нужна главно научна, техническа и технологична информация. Динамиката на използване на информационните ресурси на студентите е тясно свързана с организацията на учебния процес във висшите училища. Търсенето на учебна литература е по-интензивно в началото на семестъра, след това рязко спада и после нараства с приближаването на сесията, достигайки своя максимум. Търсенето на научна, техническа и технологична информация има свои пикове в средата на всеки семестър.

Дейността на библиотечно-информационните органи за осигуряване на студентите с необходимата информация има дългосрочен ефект, тъй като при този процес се извършва своеобразно обучение за работа с информационните ресурси на бъдещите специалисти, учени, мениджъри и др., т.е. у тях се възпитава значителна информационна култура.

С цел да се отговори на повишените изисквания на съвременното информационно общество, в Минно-геоложкия университет "Св. Иван Рилски", бе въведена дисциплината "Информационно-търсещи системи" в образователно-квалификационната степен "магистър". Вече три години тя се изучава от магистрите от специалностите "Приложна геофизика" (30 ч. лекции и 30 ч. упражнения) и "Минерални технологии" (45 ч. лекции и 30 ч. упражнения), а в професионалното направление "Общо инженерство" влиза като отделен модул, в рамките на дисциплината "Езиково и информационно обучение" (30 ч. лекции).

Въпреки сравнително краткия период на това обучение, практиката показва, че магистрантите придобиват широки познания и информационна култура при разработване на курсови проекти и магистърски тези. Дисциплината обхваща изучаване на съвременни автоматизирани информационни системи в съответните професионални направления във всяка специалност. Студентите овладяват стратегиите за търсене на информация в релевантни световни системи и демонстрират завидни познания на върхови постижения в своите области. Не са редки случаите на извършване на ретроспективни библиографско-реферативни справки в различни бази данни, които значително обогатяват информационните обзори в магистърските работи. Овладяването на методиката за работа с патенти формира информационно образовани специалисти, ориентирани към търсене на технически решения на ниво изобретения.

В своята практика на преподавател и дългогодишен ръководител на информационен отдел бих искала да обърна внимание и на още един аспект от проблематиката на информационните потребности, а именно – на психологията на използване на информационните ресурси. Наблюденията ми сочат, че психологическите реакции при формиране на информационните потребности и тяхното удовлетворяване са аналогични на реакциите на творческото търсене в науката. Тук също се наблюдава психологическо напрежение при възникване на "състояние на потребност", интуитивно мисловно търсене, внезапно озаряване или т.н. insight (инсайт)- момент, в който се преодоляват познавателно-психологическите бариери и се изяснява какви данни и информация са необходими. Познаването на психологията на използване на

информационните ресурси помага да се разберат и мотивите на поведение на потребителите. Така например, чувството на удовлетворение, положителните емоции, възникващи при изясняване на информационните потребности най-вероятно обяснява наблюдаваното у някои потребители увлечение към информационното търсене, използвайки диалогови информационно-търсещи системи, библиотечни каталози, цитиращ апарат и др. От друга страна, "емоционалната глухота" при общуване с информационните потоци може да предизвика равнодушие у потребителите и т.н. "непотребление на информация" (Бурый-Шмарьян, 1994).

Заклучение

В заключение може да се каже, че емоционалният фон на информационното потребление е толкова по-богат, колкото по-богата е информационната, а оттам и интелектуалната култура на потребителя. Това базспорно налага необходимостта от все по-интензивно въвеждане на информационните науки при обучението на нашите студенти., като препоръчително е те да се изучават още в началните курсове.

Литература

- Бурый-Шмарьян О. Е., Проблема "непотребления" информации как ее решать? – НТИ, Сер. 1, 1994, № 10, 13 - 21 с.
- Елепов Б.С., В.М. Чистяков, Управление процессами использования информационных ресурсов. Новосибирск, Наука, 1994. 236 с. Approaches. Energy Journal 12 (1991), 109 - 124.